

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received : 02.11.2020

Kabul Tarihi / Date Accepted : 15.12.2020

Yayın Tarihi / Date Published : 30.12.2020

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

UD MIZRABI VE TÜRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

DEMİRDİL Mahmut¹

ÖZ

İyi bir eser icrasında sazın kalite nitelikleri önemli olduğu gibi, mızrabın da önemi bir o kadar büyüktür. Ud'un geçirdiği tarihsel süreçle beraber mızraplar da değişime, gelişime uğramıştır. Teknolojinin gelişimi ve yeni materyallerin kullanımı hem ud'a hem de mızraplara çeşitlilik kazandıran en önemli etkenlerdendir. Esnek olmayan, sert tahta mızraplarla başlayan bu süreç zamanla esnek ve yumuşak plastik mızraplara dönüşmüştür. Mızrap her ne kadar incelenmeye gerek duyulmayacak kadar basit bir araç gibi görünse de aslında icranın tümüne şamil esas bir unsurdur. Araştırmalarımız sonucunda ud mızrabıyla ilgili ayrıntılı, müstakil bir çalışma bulunmadığı için alana katkıda bulunmak ve mevcut konuda yapılabilecek yeni araştırmalara dikkat çekmek hedeflenmiştir. Ud'da günümüze kadar toplamda 15 farklı malzemeden yapılmış mızrap kullanıldığı tespit edilmiş olup halen yeni materyal arayışı ve denemelerinin devam ettiği bilinmektedir. Çalışmamızda, geçmişten günümüze kadar hangi malzemelerden ud mızrapları yapıldığı araştırma, inceleme ve derlemeler neticesinde toparlanmış ve şu şekilde sıralanmıştır: İnce ahşap, kiraz ağacı kabuğu, kartal teleği, kartal tırnağı, akbaba kanadı, kaz tüyü, kemik, tarak,

¹Mahmut DEMİRDİL, Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi 3.Sınıf Lisans Öğrencisi, 17010803019@ogrenci.bartın.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0399-7913>

fil dişi, kösele, tavuk kanadı, boynuz (inek boynuzu, boğa boynuzu, manda boynuzu, ceylan boynuzu, koç boynuzu), bağa, silikon ve plastik. Böylece belirtmiş olduğumuz mızraplardan temin edilebilen bir kısmının özelliklerine, malzeme farkının icracıya ve icra kalitesine yansıyan olumlu olumsuz etkisine değinilmiş ve hangi mızrabın günümüz icrasında mutedil olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Telli Çalgılar, Ud, Mızrap, Ud Mızrabı.

REVIEW OF OUD PLECTRUM AND ITS TYPES

ABSTRACT

The quality of an instrument is important in producing a good work, and the quality of the pick is just as important. With the historical progress of the Oud, the picks have also been changed and developed. The technological development and the use of new materials are among the most important factors that add variety to both Oud body and picks. This process, which started with stiff wood picks, eventually turned into flexible and soft plastic picks. Although the pick may seem like a tool too simple to be examined, it is actually a fundamental element to the entire execution. As a result of our research, we targeted to contribute to the field and to draw attention to the new research topic, since there are no detailed studies about the oud pick. It has been found that oud picks have been made of 15 different materials to date and it is known that the search of new materials is still going on. In our study, the materials of which oud picks were made from the past to the present were collected by research, examination and compilations and were listed as the following: Fine wood, cherry tree bark, eagle wire, eagle nail, vulture wing, goose feather, bone, comb, elephant tusk, leathery, chicken wing, horn (cow horn, bull horn, buffalo horn, gazelle horn, ram horn), vineyard, silicone, and plastic. Thus, the features of some of the aforementioned picks obtained, the positive and negative effects of the material difference on the performer and the quality of the performance were mentioned, and which pick was mild in today's execution was determined in our study.

Keywords: Stringed Instruments, Plectrum, Oud, Oud Plectrum.

GİRİŞ

Mızrap, Arapça bir kelime olup "ضرب / darabe: vurma" fiilinin ism-i alet sıygası olarak "vurma aleti" anlamında bir kelimedir. Farsça 'da mızrapa "زخمه / zahme, تازیانه / tâziyâne" denir.² Türkçe 'de ise halk sazlarından bağlama ile curayı çalmakta kullanılan mızraplara tâziyâne 'den hareketle "tezene" denmiştir. Bir müzik terimi olarak sözlükte; "*Bazı telli çalgıların tellerine vurmaya mahsus kemik veya boynuz vesaireden yassıca ve yumuşak çöp, tezene*"³ şeklinde tanımlanmıştır. Yabancı kaynaklarda daha çok "Risha" ve "Plectrum" adıyla anılmakta olup bazen de "Pick" olarak geçmektedir. Mızrap her ne kadar basit bir araç gibi görünse de esasında tüm icrayı etkileyen mühim bir unsurdur. Ud'un tarihsel gelişimine paralel mızrapın da geliştiğini ve çeşitlilik kazandığını söylemek mümkündür.

Mızrap, icracının mühim bir parçasıdır. Aynı şekilde icracının mızrap seçimi de önem arz eden bir husustur. Ud mızrabı diğer sazlara göre daha uzundur ve parmakların arasından geçirilerek (avuç içinde) tutulmaktadır. Malzemesinin cinsi; esneme kabiliyeti, uçlarının şekli, renk vb. diğer özellikler doğal olarak icracının zevkine bağlı olarak değişmektedir. Ebatları genellikle 0,5-1,5 mm kalınlıkta, 3-15 mm genişlikte, 11-13 cm uzunlukta olmaktadır. Bu ölçülerin; mızrapın yapıldığı ana ham maddenin yapısal özelliklerine göre değiştiğini de belirtmek gerekir. Yukarıda belirtilen ölçüler, günümüz plastik mızraplarında sıkça kullanılmaktadır. Fakat bir boynuz mızrap yapıldığında bu ölçüler, ustadan ustaya değişkenlik gösterebilmektedir. Fotoğraf-4'teki 1 cm'ye 11 cm ebadındaki bir boynuz mızrap buna örnektir. Ayrıca ud mızraplarında mevcut et kalınlığının 0.6-0.9 mm aralığında olduğu da bilinmektedir.

Yöntem

Bu derleme tipi çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup konu kaynakları, tarama modeliyle bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Ud mızrabıyla ilgili klasik ve akademik kaynaklar taranıp veriler bir araya getirilmiştir. Mızraplarda esneklik, dayanıklılık, icra esnasında tutukluk gibi değişkenlik gösteren malzeme farklılıkları değerlendirilmiştir. Mızrap çeşitlerinden temin

² Cafer Efendi, Risâle-i Mimariyye (2005). (Haz. İ. Aydın Yüksel), İstanbul: Kubbealtı Yayınları. s. 117.

³ Şemseddin Sami, Kamûs-ı Türkî, İstanbul, İkdâm Matbaası, 1317. Sahib-i İmtiyaz ve Baş Muharriri Ahmed Cevdet. s. 1361.

edilebilen bir kısmı Ud'da denenerek mızrapların günümüz icrasına uygunluğu ve özellikleri bağlamında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Amaç

Çalışmanın amacı, ud mızrapları hakkında derli toplu ve detaylı bir araştırmanın olmaması, bu konudaki bilgilere yüzeysel olarak değinilmesidir. Bu çalışmanın yapılmasında etkili olan bir diğer neden ise Mutlu Torun'un; günümüzde birçok çok çeşidi bulunan plastik mızraplardan dolayı genç udilerin başka bir malzemeyi akıllarından bile geçiremiyor olmalarına sitemidir.⁴ Böylece ud mızrabı konusunda tespit edilebildiği kadarıyla günümüz 2020 yılına kadar ayrıntılı, müstakil bir araştırma bulunmadığı için alana katkıda bulunmak ve mevcut konuda yapılabilecek yeni araştırmalara dikkat çekmek hedeflenmiştir.

1.Tahta Mızrabın Gelişimi ve Ziriyab'ın Yenilikleri

Mızrabın geçmişine bakıldığında Endülüslü musikişinas Ziriyab'ın (ö. 230/845) ön plana çıktığı görülmektedir. Kendisi, udu ilk kez o zamana kadar kullanılan geleneksel tahta mızraplar dışında kartal teleği mızrabıyla çalan ilk kişidir. Ziriyab hakkında yazılan bir romanda mızrap hususunda şöyle bir ifade bulunmaktadır; “*Kırmızı renkte sert ve dayanıklı Gangav ağacından bir mızrap yapıp udumu çalmaya başladım*”.⁵ Aynı şekilde Ziriyab'ın ahşap mızrap hakkında görüşleri de dikkate değerdir, Ziriyab, ahşap mızrabın icra esnasında tutukluk yaptığını, teller arası geçişleri zorlaştırdığını, bu yüzden yeni bir mızrap üzerinde düşündüğünü ve bunun için yüzlerce deney yaptığını belirtirken, yolda rastlamış olduğu bir kartalın pençe tırnağını deneyip güzel sonuçlar elde ettiğini, hatta zeytinyağında bekletme işlemini kullandığını da ifade etmiştir.⁶ Ziriyab, Endülüs'ün en büyük musikişinası kabul edilmiş ve musikiyi İbrâhim el-Mevsılî ile oğlu İshak el-Mevsılî'den öğrenmiştir.⁷ “*Üstat İshak'ın mızrabı ahşaptandır. Benim mızrabım kartal pençesindedir*”⁸ ifadesiyle de hocası İshak el-Mevsılî'nin ahşap mızrap kullandığı anlaşılmaktadır.

⁴ Mutlu Torun, Ortadoğu'nun gitarı Ud, Skylife, Temmuz, 1998, s. 86.

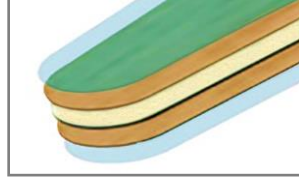
⁵ Ben Kevan, Endülüs Güneşi Ziriyab, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s. 173.

⁶ a.g.e., s. 65.

⁷ Fazlı Arslan - Fatih Erkoçoğlu, “Ziryâb”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/464.

⁸ Kevan, a.g.e., s. 109.

Günümüzün gelişen teknolojisiyle birlikte, farklı malzemelerin kullanılmasıyla getirilen yenilikler, birçok alana katkı sağladığı gibi musiki alanına da yeni imkanlar sunmuştur. Buna rağmen ahşap mızrapların modern teknolojiyle yeniden üretildiği görülmüştür.⁹ Resim-1 buna örnektir.

Resim 1. Kanadalı "Riversong" gitar markasının yapmış olduğu beş katmanlı ahşap ud mızrabı.¹⁰

Aşağıda belirtilen mızrap türlerinin bir kısmı temin edilerek tarafımızca ud üzerinde denenmiş ve en iyi sonucun hangi mızrap çeşidinden elde edildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirmeler sırasıyla; kiraz ağacı kabuğu, esnek ahşap, kartal teleği, bağa, koç boynuzu, kösele ve en son yaygın olarak kullanılan esnek plastik mızraplar üzerinden gerçekleşmiştir.

2. Tespit Edilen Ud Mızrabı Türleri:

Bu çalışmayla, evveliyatından günümüz 2020 yılına kadar hangi malzemelerden ud mızrapları yapıldığı araştırma, inceleme ve derlemeler neticesinde toparlanmış ve şu şekilde sıralanmıştır; ince ahşap, kartal teleği, kartal tırnağı (eagle's talon)¹¹, akbaba kanadı (vulture's quill)¹², kaz tüyü (goose quill)¹³, kemik, tarak (deniz kabuğu)¹⁴, fil dişi (ivory)¹⁵, kösele, tavuk kanadı¹⁶, boynuz (horn); inek boynuzu (cow horn), boğa boynuzu (bull horn)¹⁷, manda boynuzu (African buffalo horns), ceylan boynuzu (gazelle horn)¹⁸, koç boynuzu (ram horn), bağa (tortoise shell), silikon ve plastik. Aynı şekilde geçmişte bağlama tezenesi olan kiraz ağacı kabuğunun da ud mızrabı olarak kullanıldığı bilinmektedir.¹⁹ Dolayısıyla araştırmanın bu kısmına kadar ifade edilen bütün bilgilerin

⁹ <https://www.riversonguitars.com/wooden-picks/wooden-oud-picks/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020).

¹⁰ <https://www.riversonguitars.com/wooden-picks/wooden-oud-picks/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020).

¹¹ Ben Kevan, Endülüs Güneşi Ziriyab, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s. 65.

John Gill, Andalusia: A Cultural History, Oxford University Press, 2009, s. 82.

¹² Bilen Işıktaş, Kuramdan İcraya Müziğin İntikal Aracı: Ud'un Dünü ve Bugünü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 44, Haziran 2016, s. 675.

¹³ Seifed-Din Shehadeh Abdoun, The Oud Across Arabic Culture (Bilād al-Shām, Iraq, and Egypt), Dissertation -- University of Maryland (College Park, Md.), 2011, s. 91.

¹⁴ Cinuçen Tanrıkorur, Biraz da Müzik, İstanbul, Zaman Kitap, 2001, s. 188.

¹⁵ https://wiki.ubc.ca/Course:Phys341_2020/Oud (Erişim Tarihi: 19.06.2020).

¹⁶ <https://www.kulturveyasam.com/mizrapli-telli-turk-muziginde-7-saz-cesidi/> (Erişim Tarihi: 13.05.2020).

¹⁷ <https://www.oudforguitarists.com/oud-picks-ultimate-oud-buyers-guide-5/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020).

¹⁸ Jonathan Gemmill, Interpreting The Early Ottoman Music Repertoire On The *Oud* And *Nay* As Recorded In The Ali Ufki And Demetrius Cantemir Collections, University Of Canterbury, 2016, s. 4.

¹⁹ Ersin Ersavaş – İbrahim Kararoğlu, Temel Ud Eğitimi, İsmek Yayınları, s. 17.

neticesinde; ud sazında toplamda 15 çeşit malzeme envanterinden mızrapların yapılarak kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle bazı mızraplar üzerindeki izlenimlere değinilecek olunursa:

2.1.Kartal Teleği

Kartal teleğini ilk kez Ud'da kullanan, Ziryab lakaplı Endülüslü Ebü'l-Hasen Alî b. Nâfi'dir.²⁰ İlk zamanlarda ud için kullanılan ahşap mızrap, bağırsaktan yapılmış olan ud tellerine zarar verdiği için bu durum Ziryab'ı başka arayışlara yönlendirmiştir. Kartal teleği mızrap, genç erkek kartalın kanadından yapılır. Fakat bazı kaynaklarda "kartal tırnağı" olarak geçtiğini de belirtmek gerekir.²¹ Kartal teleği mızrap, her ne kadar eskide yaygın olarak kullanılsa da bugün kullanımını diğer mızrap çeşitlerinin mevcudiyetinden dolayı azalmıştır. Aynı zamanda mekanik bir ses vermesi de pek tercih edilmemesinde etkili nedendir. Sert olan teleğin kullanılabilmesi için zeytinyağında uzun süre bekletilmesi gerekir. Bu işlem yumuşama ve esneme içindir.

Kartal teleği mızrabın Ud'da kullanımını deneyimleyebilmek üzere ilk olarak bir kartal teleği temin edildi. Araştırmalar sonucunda bu mızrabın nasıl bir işlemden geçtiğini göz önünde bulundurarak siyah kaya kartalının (Golden Eagle, Altın Kartal) kanadından temin edilen telek ortalama 45-50 cm boyundan ölçülere uygun bir şekilde kısaltıldı ve esneklik kazanabilmesi için zeytinyağında uzun süre bekletildi. Yine aynı şekilde kartal teleğinin uç şekli ve tutuluşunda Kadri Şençalar'ın ud öğrenme metodunda bulunan tarif ve fotoğraflardan yararlandı. Şençalar, pek çok çalışmadaki değerlendirmelerin dışında, teleğin yağ içinde bekletilmesinin sertleştirmek amaçlı olduğuna değinir. Yağ içinde bekletmenin bir diğer özelliği ise teleği esnetmesidir.²² Zeytinyağının mızrabı kuvvetlendirdiği değerlendirmesi Kevan'da da görülür.²³ Netice itibariyle kartal teleğinin, tellerden yüksek ses çıkarttığını, fakat sert yapısı gereği alt-üst vuruşlarda teli çektiğinden ve esnemediğinden dolayı alttan yukarı vuruşlarda, esnek ahşapta olduğu gibi zorluk yaşattığı görülmüştür. Bu mızrabı kullanan udilerden örnek verilecek olunursa: Münir Beşir vefat edinceye

²⁰ Arslan - Erkoçoğlu, Ziryâb, 44/464.

²¹ M. Cihat Can (1995). Tarih içinde Ud I, Milli Folklor, C. 4,S. 26, s. 11.

²² Kadri Şençalar, Ud Öğrenme Metodu. İstanbul: Müzik Dünyası Yayınları, 1978, s. 11.

²³ Ben Kevan, Endülüs Güneşi Ziryab, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s. 65.

dek bu mızraptan kullanmıştır.²⁴ Kadri Şençalar da bu mızrabı kullanmıştır. Keza Arap yarımadasındaki icracılar da halen kartal teleğini kullanmaktadırlar.

Fotoğraf 1. Kartal Teleği Mızrap²⁵

Ziryab'ın kullanmış olduğu mızrap hakkındaki incelemeler sonucunda bazı tutarsızlıklar da görülmüştür. Nitekim bazı makalelerde mızrabın kartal teleği olarak ifade edildiği gibi, bazı makalelerde akbaba kanadından olduğu belirtilmiş olup, Kevan'ın Ziryab üzerine yazdığı kitabında ise hiç kartal teleğinden bahsedilmeyip, pençesinden (eagle's talon) yapıldığı geçmektedir. Birçok makalede de kartal pençesinden bahsedilmediği görülmüştür. Yapılmış olan kaynak taramaları neticesinde Ziryab'ın kartal teleği kullanmış olduğu görülmektedir.

2.2.Bağa Mızrap

Bağa mızrap, deniz kaplumbağalarının sırt kabuklarından yapılmaktadır. Temini ve işlemesi zahmet isteyen, maliyetli bir malzemedir. Yapısı gereği üzerinde çokça desen bulunur, bu da hoş bir görünüm sağlar fakat etli değildir. Bu yüzden bağa ud mızrabı diğer sazların mızraplarından çok daha incedir. Ud sazında kullanılmış olan bağa mızrabın özelliklerine ve etkisine bakıldığında: Bağa mızrap saza parlak bir ses vermektedir. Diğer mızraplara nazaran çok daha incedir (etsizdir) ve narindir. Dikkatli kullanılmadığında kırılma ihtimali vardır. İcrada tellere sürtünme sesi yüksektir ve bu durum icracıyı rahatsız edebilir.

²⁴ Elia Khoury, Türk ve Arap Ud İcrâ Üslûpları Üzerine Bir İnceleme, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 52.

²⁵ Kartal Teleği Mızrap, Yazarın 21 Ekim 2020 tarihinde çektiği fotoğraf.

Fotoğraf 2. Bağa Mızrap²⁶

2.3.Boynuz

Boynuz mızrap kalınlığı ve sertliği gereği sazda tok bir ses vermektedir. Kartal teleğinde yapılan işlem boynuzda da yapılır. Sert olan boynuzun zeytinyağında uzun süre beklemesi, yumuşama ve esneme kabiliyeti içindir. Fakat bugün boynuz mızrap yapan ustalarda zeytinyağına yatırma işleminin yapılmadığı görülmüştür. Bu da mızrabın tutukluk yapmasına ve teller arası geçişleri zorlaştırmasına neden olmaktadır. Tabi boynuz gibi sert bir malzemedan iyi bir esneklik beklememek de gerekmektedir. Aynı şekilde, boynuz mızrap kullanıldıkça tahriş olur, bu yüzden şekil vermek gerekebilir. Kullanımı zahmetli olduğundan pek tercih edilmemiştir. Ud’da kullanılan boynuz mızraplar çeşitliliği ile de dikkat çekmektedir; inek boynuzu, boğa boynuzu, manda boynuzu, ceylan boynuzu, koç boynuzu gibi farklı hayvan boynuzları da tercih edilmektedir.

Fotoğraf 3. Koç Boynuzu Mızrap²⁷

2.4.Kösele

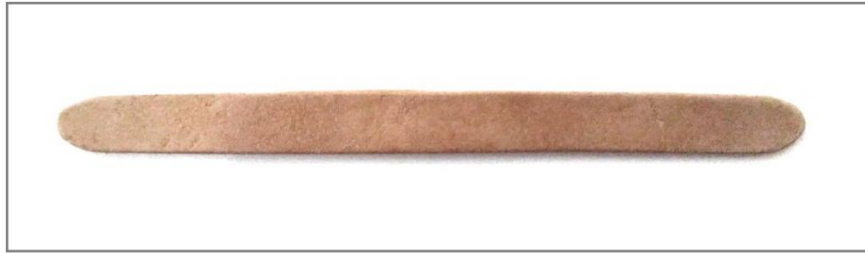
Kösele mızrabın kullanımını Nevres Bey’de görülmektedir. “*Nevres Bey uddan çok yumuşak bir ses çıkartmak için udu Fransız köselesinden yapılmış bir mızrapla çalıyordu*”.²⁸ Aynı şekilde “*Yumuşak ve temiz ses çıkarmak için kösele mızrap kullanan Nevres Bey’in tarzı mızrabı eşikten*

²⁶ Bağa Mızrap, Yazarın 21 Ekim 2020 tarihinde çektiği fotoğraf.

²⁷ Koç Boynuzu Mızrap, Yazarın 21 Ekim 2020 tarihinde çektiği fotoğraf.

²⁸ Khoury, a.g.e., s. 55.

olabildiği kadar uzağa vurmaya dayalıydı”.²⁹ Kafes üzeri yumuşak çalım için uygun bir bölgedir, köselenin de etkisiyle ekstra yumuşak bir çalım gerçekleşmektedir. Nazmi Özalp, Nevres Bey’in mızrabı hakkında “*Rahmetli hocam Ruşen Kam’dan işittiğime göre, bazen sert köseleden yapılmış mızraplar, bazen da kalın kiraz kabuğundan kendi eliyle hazırladığı mızraplar kullanırmış*” demektedir.³⁰ Burada Nevres Bey’in kiraz ağacı kabuğundan da mızrap kullandığı anlaşılmaktadır. Nevres Bey’in, Ud’da elde ettiği tonların bir diğer nedeni kullandığı mızrabın yumuşak olmasındandır. Yine aynı şekilde; “*Tanbûrî Dürri Turan’ın oğlu, Münir Turan’a göre Nevres Bey, mızrap olarak oldukça pahalı olan bir cins Fransız köselesi kullanmıştır.*” ifadesi geçmektedir.³¹ Yapılan denemeler sonucunda, bu mızrabın başarılı bir sonuç verdiği görülmüştür. Gerçekten de kösele mızrap, icracıya çok rahat, yumuşak, hatta icracının elinde yokmuş gibi bir his vermiştir. Fransız köselesinden yapılmış olan mızrap gerek Ud’dan çıkan sesin yumuşaklığında gerekse icra esnasında çok rahatlık sağlamıştır.

Fotoğraf 4. Fransız Köselesinden Mızrap³²

2.5. Plastik

Günümüzde en yaygın kullanımı olan plastik mızraplar, gerek esneme gerek kalınlık, dayanıklılık açısından istenilen ölçülerde üretilebilmektedir. Plastik mızraplar, diğer mızraplara nazaran temini kolay, dayanıklılığı yüksek ve düşük ücretli mızraplardır.³³ Netice itibariyle bugün ud icracıları arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Fakat kıymet bakımından plastiğe nazaran diğer mızraplarında bugün hala kullanıldığı bilinmektedir. Genellikle ud mızraplarında 0.6-0.9 mm et

²⁹ Fikret Karakaya, “Ziryâb”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/40.

³⁰ Mehmet Gönül. (2010), Nevres Bey’in Ud Taksimlerinin Analizi ve Ud Eğitimine Yönelik Alıştırmaların Oluşturulması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya. s. 33.

³¹ Sedat Başar, Üdi Nevres Bey’in Ud İcrasının Özellikleri, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 31.

³² Fransız Köselesinden Mızrap, Yazarın 21 Ekim 2020 tarihinde çektiği fotoğraf.

³³ Gülçin Yahya Kaçar, Ud Metodu, Gece Kitaplığı Yay. Ankara 2017, s. 14.

kalınlığı bulunur. Uç kısımları inceltiştir, esneklik ve seçilebilir kalınlıklarıyla plastik olanlar yaygın kullanımdadır.

Fotoğraf 5. 2020 Yılı Plastik Mızrap Çeşitleri³⁴

“Targan'ın orta sertlikte ve ucu inceltiştir esnek mızrap kullandığı, Yorgo Bacanos'un ise oldukça sert mızrap kullandığı söylenir”.³⁵ Cinuçen Tanrıkorur ise mızrabın esnekliğinden ziyade tutuş şeklinin daha mühim olduğunu belirtir.³⁶ Ayrıca Ud'un çalım bölgelerinin de sese etkisi bulunmaktadır. Örneğin Nevres Bey'in kösele mızrabıyla kafes üzerinden çalması Ud'dan yumuşak bir ses verirken, Yorgo Bacanos daha sert mızrap ile eşige yakın vurarak güçlü ses elde etmiştir.³⁷ Mızrap yerine parmakların kullanılması (tırnak ile telin çekilmesi vb.) suretiyle de farklı tınılar elde edilebilmektedir.³⁸ Parmakların kullanılması mızrap kullanımına göre daha yumuşak bir ses rengi meydana getirir. Sesteki şiddet (gürlük) ve bozuklukların etkisini azaltır. Benzer tını kösele mızrapta da elde edilebilmektedir. Normal mızrap yerine sert mızrap kullanılması da ud icrasında tınısal farklılıklar meydana getirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Netice itibariyle, 2020 yılına kadar Ud'da toplamda 15 farklı malzemeden mızrap kullanıldığı tespit edilmiş olup, halen yeni materyal arayışı ve denemelerinin devam ettiği görülmüştür. Bu hususta değerlendirmemiz şu şekildedir: İcrada deneyimlediğimiz diğer mızraplara nazaran gerek esneklik (flexibilite) gerek hızlı çalımdaki rahatlık, sertlik-yumuşaklık çeşitliliğinin mevcudiyeti ve icrada tutukluk yapmaması bakımından 2020 yılında kullanılan plastik mızraplar ud icrasında

³⁴ 2020 Yılı Plastik Mızrap Çeşitleri, Yazarın 21 Ekim 2020 tarihinde çektiği fotoğraf.

³⁵ Zeki Yıldırım, Ud Çalgısının İcracı İçin Oluşturduğu Yapısal Sorunlardan Eşik, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 23.

³⁶ Ersavaş - Kararoğlu, Temel Ud Eğitimi, s. 17.

³⁷ Karakaya, Ziryâb, 42/40.

³⁸ Can (1995), Tarih içinde Ud I, s. 8.

daha uygun görülmüştür. Silikon mızrapların son zamanlarda yaygın kullanılmasına karşın plastik olanlar daha fazla tercih edilmiştir. Malzemesini temin ederek yapmış olduğumuz kösele mızrap ise gerek ses yumuşaklığında gerekse icra esnasında çok rahatlık sağlamıştır. Ahşap, boynuz, telek gibi mızrapların icra esnasında tutukluk yapması, esnekliğinin olmaması ve teller arası geçişleri zorlaştırması, istenen performansa engel teşkil etmiştir. Fakat plastik mızraplar 2020 yılının icra performansına uygun nitelikler taşısa da belirtmiş olduğumuz diğer mızrapların kullanımı icracıya geçmişteki kaliteyi hissettirebilecek özelliktedir ve kıymetlidir. Geçmişte kullanılan mızraplar tecrübe edilirken hem malzemelerin icracıda oluşturduğu duygular hem de zamanının icra kalitesi anlaşılabilir olur. Bu yüzden 2020 yılının teknolojisi ve malzeme çeşitliliğiyle yeniden imal edilmiş olan ahşap mızrapın tekrar kullanıma girdiği gibi, diğer mızrapları da bir değer olarak yaşatmamız gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdoun, S. S. (2011). *The Oud Across Arabic Culture (Bilād al-Shām, Iraq, and Egypt)*, Dissertation -- University of Maryland (College Park, Md.).
- Arslan, F. ve Erkoçoğlu, F. (2013). “Ziryâb”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 44/464-465. İstanbul: TDV Yayınları.
- Başar, S. (1995). *Ûdî Nevres Bey'in Ud İcrasının Özellikleri*, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, M. C. (1995). *Tarih içinde Ud I*, Milli Folklor, C. 4, S. 26, s. 8-16.
- Cafer Efendi, (2005). *Risâle-i Mimariyye* (Haz. İ. Aydın Yüksel), İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Ersavaş, E. ve Kararoğlu, İ. *Temel Ud Eğitimi*, İsmek Yayınları.
- Gill, J. (2009). *Andalucia: A Cultural History*, Oxford University Press.
- Gönül, M. (2010). *Nevres Bey'in Ud Taksimlerinin Analizi ve Ud Eğitimi Yönelik Alıştırmaların Oluşturulması*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Işıktaş, B. (2016). *Kuramdan İcraya Müziğin İntikal Aracı: Ud'un Dünü ve Bugünü*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 44, Haziran 2016.
- Jonathan G. (2016). *Interpreting The Early Ottoman Music Repertoire On The Oud And Nay As Recorded In The Ali Ufki And Demetrius Cantemir Collections*, University Of Canterbury.

- Karakaya, F. (2012). “Ud”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 42/39-41. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kevan, B. (2013). *Endülüs Güneşi Ziryab*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Khoury, E. *Türk ve Arap Ud İcrâ Üslûpları Üzerine Bir İnceleme*, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sami, Ş. (2002). *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul, İkdam Matbaası, 1317. Sahib-i İmtiyaz ve Baş Muharriri Ahmed Cevdet.
- Şençalar, K. (1978). *Ud Öğrenme Metodu*. İstanbul: Müzik Dünyası Yayınları.
- Tanrıkorur, C. (2001). *Biraz da Müzik*, İstanbul: Zaman Kitap.
- Torun, M. (1998). *Ortadoğu'nun gitarı Ud*, Skylife, Temmuz.
- Kaçar, G. Y. (2017). *Ud Metodu*, Gece Kitaplığı Yay. Ankara.
- Yıldırım, Z. (2012). *Ud Çalgısının İcracı İçin Oluşturduğu Yapısal Sorunlardan Eşik*, Tez (Yüksek Lisans) -- İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnternet: <https://www.kulturveyasam.com/mizrapli-telli-turk-muziginde-7-saz-cesidi/> (erişim tarihi: 13 Mayıs 2020).
- İnternet: https://wiki.ubc.ca/Course:Phys341_2020/Oud (erişim tarihi: 19 Haziran 2020).
- İnternet: <https://www.oudforguitarists.com/oud-picks-ultimate-oud-buyers-guide-5/> (erişim tarihi: 14 Mayıs 2020).
- İnternet: <https://www.riversonguitars.com/wooden-picks/wooden-oud-picks/> (erişim tarihi: 14 Mayıs 2020).